Data publikacji: 2025-07-30

Obiekty przyrodnicze gminy

Ziemia Rytwiańska słynie z wielu ciekawych turystycznie obiektów jak Pustelnia Złotego Lasu, pałac Radziwiłłów, ruiny zamku, pałac w Sichowie i inne. Niewiele osób jednak wie o równie ciekawych obiektach przyrodniczych tego terenu dlatego pragniemy zaprezentować je zarówno mieszkańcom jak i turystom, którzy odwiedzają te strony.

Część 1. Obiekty pod ochroną prawną*
W administracyjnym obszarze gminy Rytwiany zlokalizowanych jest kilka form przyrodniczych objętych ochroną ale też stanowiących atrakcyjność przyrodniczo-turystyczną regionu. Są to:
1.1 obszar Natura 2000 pod nazwą **„Kras Staszowski”** (m.in. na terenie stawów rybnych w Grobli oraz w obszarze lasów Strzegomek Góry i częściowo w rejonie sioła Mała Szczeka i sioła Kurzniki)
1.2 obszar chronionego krajobrazu (OChK) – pod nazwą **Jeleniowsko-Staszowski OChK** (lasy od Szczeki po Strzegom i Strzegomek aż do jezior golejowskich)
1.3 rezerwat przyrody **„Dziki Staw”** (położony w lesie w Grobli / Pluskawa ze starodrzewem modrzewi i jeziorkiem potorfowym) - ustanowiony w 2017 r.
1.4 dwa Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe – **ZP-K Rytwiany** (pow. 2,33 ha zlokalizowany bezpośrednio przy klasztorze pokamedulskim) oraz **ZP-K Tarczyn** (pow. 3,6 hai jest położony na skraju lasu w Sichowie Małym, koło leśnictwa Sichów)
1.5 pomniki przyrody – zestawione w tabeli nr 1

Fot. 1 Rezerwat „Dziki Staw”(Z.Walenciak); Fot.2 ZP-K Tarczyn (foto ZW); Fot. 3 ZP-K Rytwiany (foto ZW)

Na terenie gminy jest obecnie 17 pomników przyrody (drzewa, aleje drzew i grupy drzew) – stan na 07.2025 r.
Tabela 1. **Wykaz pomników przyrody – gmina Rytwiany***

Lp.	Gatunek	Ilość szt.	Uwagi - ciekawostki

1.	**Dąb bezszypułkowy**	1	Trzypienny dąb bezszypułkowy **„Bratek”** rosnący w pobliżu klasztoru pokamedulskiego *(jest to jedyny pomnik tego gatunku w powiecie staszowskim) – fot. 4*
2.	**Dąb szypułkowy**	4	- Obecnie 1 szt. uległa całkowitemu uszkodzeniu w 2024 r. – dąb przy ZP-K Tarczyn, fot. 7 (*stan archiwalny*) - Jeden dąb o obwodzie pnia powyżej 500 cm rośnie w Kłodzie przy rzece Czarnej, wiek szacowany na ok. 400 lat - W roku 2020 przywrócono status pomnika przyrody dla dębu rosnącego w lesie – sioło Niwa, który obecnie ma imię **„Stefan”** - o obwodzie pnia prawie 500 cm i wieku pow. 300 lat
3.	**Lipa drobnolistna**	118	2 aleje lipowe - w tym 86 szt. w Sichowie Dużym (fot. 5) i 30 szt. w parku pałacu Radziwiłłów oraz tamże 2 drzewa jako pomniki jednoobiektowe
4.	**Klon srebrzysty**	1	Okaz wielopienny rosnący na terenie parku Radziwiłłów (fot. 6) o obwodzie powyżej 700 cm **- w odniesieniu do danych z portalu „Sekcja Drzew Pomnikowych” jest to największy obiekt tego gatunku w Polsce** *(ponadto jest to jedyny okaz tego gatunku ustanowiony w woj. świętokrzyskim – obecnie trzy pnie uległo uszkodzeniu)*
5.	**Wiąz górski**	1	Drzewo rosnące w parku sichowskim *(jedyne w powiecie staszowskim i jako jedno z dwóch w województwie świętokrzyskim)*
6.	**Klon zwyczajny**	3	*w parku Radziwiłłów*
7.	**Jesion wyniosły**	1	O obwodzie ponad 500 cm – *w parku Radziwiłłów*
8.	**Tulipanowiec amerykański**	2	Ochrona od 2024 r. – *w parku sichowskim*

** Wg danych: GDOŚ - CRFOP*

Fot.4 Dąb „Bratek” (fot. ZW); Fot. 5 Aleja lipowa w Sichowie D. (fot. ZW); Fot. 6 Klon srebrzysty (fot. ZW); Fot. 7 Dąb szypułkowy – obok ZPK-Tarczyn (stan archiwalny) (fot. ZW).

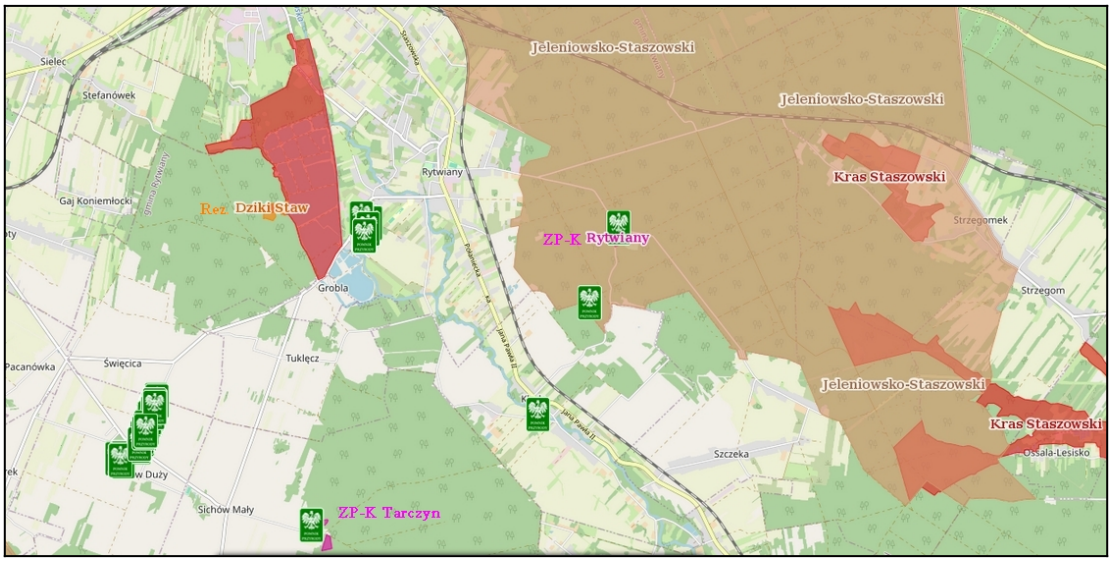

Mapa rozmieszczenia chronionych obiektów przyrody w gminie Rytwiany (źródło: geoserwis.gdos.gov.pl)

Opracowanie: Zbigniew Walenciak , lipiec 2025 r.

Cześć 2. Obiekty poza ochroną prawną

W części poniższej przedstawić pragnę kilka ciekawych przyrodniczo obiektów o walorach kwalifikujących je jako pomniki przyrody oraz inne ciekawostki geograficzne, które można zobaczyć na obszarze gminy Rytwiany:
1. lipa dwupienna w miejscowości Grobla ok. 200m za młynem (na prywatnej posesji) – wiek ok. 120 lat
2. dwa głazy narzutowe (granity typu Smaland) przy kładce do kapliczki u podnóża klasztoru (fot. 1)
3. jesion wyniosły rosnący w Kłodzie na niezamieszkałej posesji prywatnej przy ul. Długiej – wiek ok. 120 lat
4. głaz narzutowy (granit) przy zakręcie drogi na Niwę
5. kilka dębów szypułkowych o wymiarach pomnikowych rosnących w lesie w okolicy klasztoru oraz w tzw. siole „Wycinek” w wieku ok. 150-170 lat **
6. grab zwyczajny o dość niezwykłym pokroju pnia rosnący ok. 200 m na południe od leśnej kapliczki – fot. 3 (Leśne Licho)**

7. brzoza brodawkowata przy ul. Brzozowej na zakręcie ul. Monastyrek (w rejonie Łysej Góry)
8. sosna amerykańska (tzw. wejmutka) - 2 drzewa rosną w rejonie rezerwatu Dziki Staw
9. dąb szypułkowy rosnący na terenie klasztoru Pustelnia Złotego Lasu – wiek ok. 150 lat
10. wiązy szypułkowe w Strzegomiu k/kościoła pw św. Andrzeja (nazwane jako Hieronim i Jan)
11. symbiotycznie zrośnięte drzewa - sosna z dębem rosnące przy drodze woj. nr 765 w obrębie leśnym nr 159 (ok. 2,8 km od skrzyżowania w Wisniówce) – fot. 4** (Zbyszko i Danusia)
12. sosna zwyczajna rosnąca przy drodze p-pożarowej – oddz. leśny 187, wiek ok. 100 lat
13. dąb szypułkowy rosnący koło kopca „Hubertusa”**
14. głaz narzutowy (granit typu Smaland) umiejscowiony przy bramie wjazdowej od tyłu stadionu – fot. 2
15. głaz narzutowy (granit) – w pobliżu cmentarza w Strzegomiu (na wyrobisku piasku)
16. drzewa rosnące w parku podworskim w Sichowie Dużym gdzie oprócz drzew pomnikowych autor podczas zwiedzania parku odnalazł inne rzadkie gatunki drzew np: sosna amerykańska (wejmutka) oraz orzech czarny. W parku sichowskim ale w części przyszkolnej rosną także wymiarowo pomnikowe – dwupienny klon jawor oraz modrzew europejski
17. aleja jesionowa – sioło Grobla przy stawach rybnych, zawierająca łącznie 61 szt. drzew tego gatunku
18. jodła pospolita – rosnąca ok. 100 m od kapliczki przy mostku o obwodzie ok. 300 cm i wysokości ok. 40 m
19. dąb szypułkowy – rosnący w m. Szczeka przy brzegu drogi leśnej oddziału nr 272 ok. 80 m od drogi głównej, wiek ok. 170 lat
20. trzy dęby szypułkowe – drzewa rosną przy drodze w Wiśniówce** - poz. 29 (Dęby Langiewicza)

Fot. 1 Głazy narzutowe k/kapliczki (fot. Z. Walenciak) Fot. 2 Głaz narzutowy przy stadionie (fot. Z. Walenciak)

Fot.3 Grab zwyczajny z dębem – „Leśne Licho” (fot. Z. Walenciak) Fot. 4 Współrosnące drzewa – dąb i sosna (fot. Z. Walenciak)

Na terenie gminy są też czynne bijące źródła jn.:
- przy kapliczce koło klasztoru – obecnie odnowione i udostępnione do użytkowania
- w lesie, w obrębie wsi Niedziałki (poz. 24), fot. 5
oraz tereny źródliskowe jn.:
- we wsi Strzegom – na stoku (poz. 28)
- w lesie w pobliżu drogi prowadzącej z Wiśniówki do Strzegomia – jako źródliska Jaźwiny i strumienia zasilającego
tzw. Mostków Dół

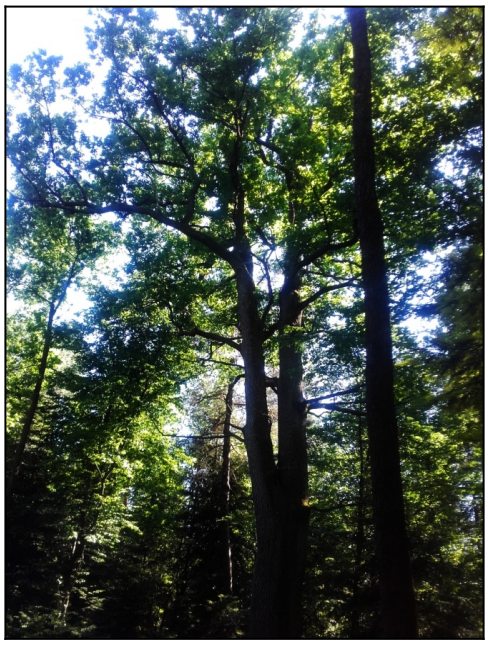

Fot. 5 Źródło w Niedziałkach (fot. Z.W.) Fot. 6 Dąb przy kapliczce Artura R. **(fot. Z.W.) poz. 30

Dla osób ciekawych poznania okolic należy wspomnieć także o ciekawostkach dotyczących miejsc geograficznych i przyrodniczych na terenie gminy - należą do nich:
- stawy rybne założone przez Radziwiłłów o łącznej powierzchni wody ok.150 ha
- wzmiankowana wyżej „Łysa Góra” (jest to wzniesienie położone w okolicy Niwy – poz. 20)
- najwyżej położony punkt w gminie o wysokości 224,5 m n.p.m. znajdujący się w Wiśniówce w pobliżu miejsca postojowego przy drodze woj. 765 (Staszów-Osiek) ok. 100 m od drogi leśnej ((poz. 21). Jest to wydma eoliczna o przewyższeniu ok. 6 m mająca ok. 12 tys. do 17 tys. lat *
- dolina p.n. „Jaźwiny” z ciekiem wodnym jw. – poz. 22
- dolina Mostków Dół (ciek wodny ze zbiornikiem - dopływ do Jaźwińskiej Strugi w Strzegomku) – poz. 23
- skarpa (stromisko) w lesie w pobliżu sioła Krzywda o długości ok. 500 m i przewyższeniu od ok. 10 ÷ 17 m (poz. 25) – jest to fragment brzegu uformowany w przeszłości w dolinie rzeki Czarnej
- głaz narzutowy na prywatnej posesji w siole Wzory – poz. 26
Swoistą ciekawostkę stanowi również prywatny zbiór kilkudziesięciu zebranych okolicznych głazów narzutowych (mini-lapidarium) znajdujący się w wsi Strzegomek Góry (poz. 27)

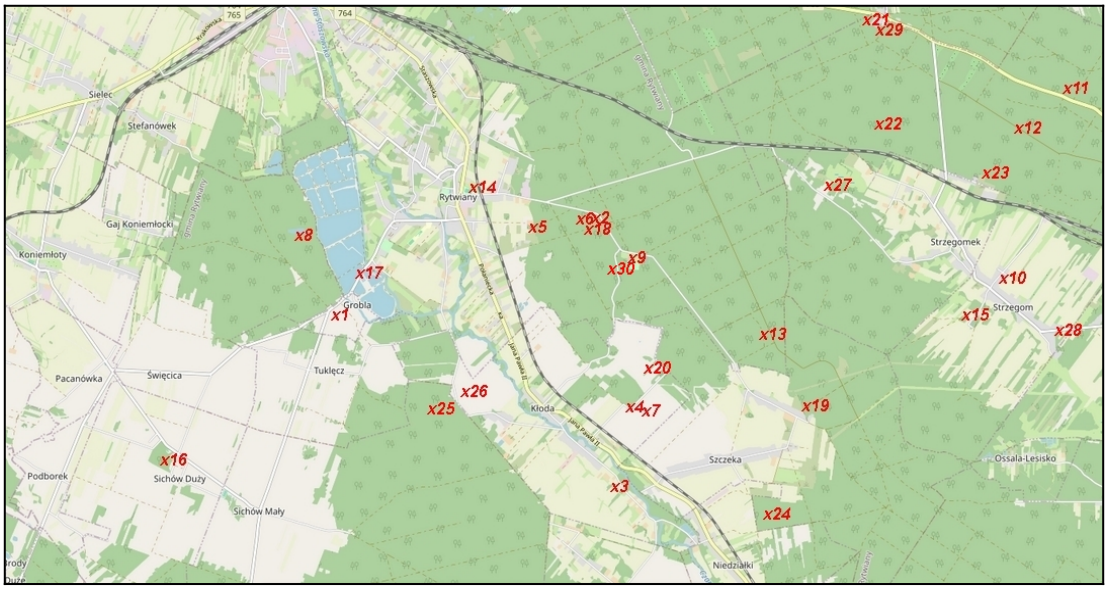

Rozmieszczenie obiektów przyrodniczych z artykułu (podkład- OpenSteetMap)

Zapewne są jeszcze inne ciekawe obiekty poza ww., dlatego jeśli ktoś o nich wie może skontaktować się z autorem poprzez U.G. Rytwiany

Opracowanie: Zbigniew Walenciak, listopad 2025 r.
* Wg opisu dr hab. J.Urbana – IOP PAN Kraków
** drzewa zgłoszone do ustanowienia pomnikami przyrody